

KNJIŽEVNOST

Jani Kozina, Mateja Šmid Hribar, Saša Poljak Istenič, Jernej Tiran, Nela Halilović:
Družbeni učinki urbanega kmetijstva

Georitem 31

Ljubljana 2019: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC, 108 strani,
 ISBN 978-961-05-0177-0 (tiskana različica), ISBN 978-961-05-0178-7 (elektronski vir)

Mestno kmetijstvo lahko v različnih oblikah odgovori na številne izzive, povezane z življenjem v mestih. V razvitih državah se ti nanašajo predvsem na okoljske probleme, prilagajanje podnebnim spremembam, trajnostnemu razvoju mest, kakovosti hrane ali na iskanje novih gospodarskih poti ter poslovnih modelov. Pomemben pa je tudi družbeni vidik, čemur se posveča nova knjiga v knjižni zbirki Georitem. V njej avtorji želijo predstaviti urbano kmetijstvo kot učinkovito sredstvo za doseganje širših družbenih učinkov s posebnim poudarkom na gradnji socialne vključenosti in kohezije. Rdeča nit poglobljenega teoretičnega uvoda in bogatega pregleda konkretnih primerov je participacija oziroma sodelovanje v odločevalskem procesu, ki je ključen dejavnik trajnostnega urbanega razvoja.

V uvodnem poglavju se avtorji najprej posvetijo razjasnitvi osnovnih pojmov in tipologiji urbanega kmetijstva. Zberejo tudi pregled dosedanjih dosežkov na področju preučevanja participacije in socialnega vključevanja skozi urbano kmetijstvo. Tematika presega meje slovenskega ozemlja, zato avtorji osvetlijo tako nacionalne instrumente in zakonodajo, ki ureja to področje, kot tudi mednarodne strateške dokumente in številne projekte evropskega sodelovanja.

V nadaljevanju sledi predstavitev dobrih praks urbanega kmetijstva s širšimi družbenimi učinki z območja Srednje in Vzhodne Evrope, ki jih avtorji razdelijo v skupine skupnostnih vrtov, vzgojno-izobraževalnih vrtov, socialnih vrtov in terapevtskih vrtov. V knjigi je podrobneje predstavljen in analiziran tudi primer urbanega kmetijstva v Velenju. Bralec tako lahko spozna celoten razvoj, od prvih zametkov

vzpostavljanja po načelu vrtnega mesta, do raznovrstnih oblik urbanega kmetijstva temelječih na socialnem vključevanju, ki so Velenjčanom na voljo danes.

Avtorji ugotavljajo, da večji del urbanih vrtov nastane na pobudo lokalnih skupnosti in nevladnih organizacij, zato sklepna priporočila za razvoj te dejavnosti v Sloveniji v prvi vrsti naslavljajo prav njih. Poseben poudarek je namenjen vključevanju ranljivih skupin prebivalstva – urbano kmetijstvo je lahko učinkovit način za njihovo povezovanje z lokalno skupnosti, omogoča jim stik z odločevalci, obenem pa v njihova življenja prinaša mir, sprostitvev, priložnost za druženje in prenos znanja. Na pomen tovrstne družbene vrednosti opozarja tudi avtor predgovora, urbani sociolog Aidan Cerar.

Knjiga je prosto dostopna na spletnem naslovu: <https://giam.zrc-sazu.si/sl/publikacije/druzbeni-ucinki-urbanega-kmetijstva#v>.

Nika Razpotnik Visković

Martin Pogačar, Jasna Fakin Bajec, Petra Kolenc, Jernej Tiran, Katarina Polajnar Horvat, Aleš Smrekar: Zeleno je dobro. Načrtovanje urbanih zelenih površin z ljudmi, ne za ljudi

Ljubljana 2019: Inštitut za kulturne in spomske študije ZRC SAZU, Založba ZRC, 71 strani, ISBN 978-961-05-0192-3

Po katalogu dobrih praks participativnega urbanega kmetijstva, ki ga je leta 2018 izdal Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, je pričujoče delo še eno pozitivno presenečenje, kjer sta v ospredju participacija in načrtovanje zelenih površin. Participacija oziroma participativno načrtovanje je postal popularen koncept, čeprav ga poznamo že dolgo časa. Klasično ali racionalno prostorsko načrtovanje, ki je bilo značilno za povojno obdobje vseh evropskih držav in je značilno tudi za današnjo Slovenijo, temelji na vlogi državnih institucij, ki v sodelovanju s stroko »usmerja« prostorski razvoj. Zainteresirano javnost se razume bolj kot subjekt, ki ga je treba v najboljšem primeru ali »seznaniti« z načrtovalski-

mi cilji ali »prepričati« v pravilnost prostorskih načrtov, ki jih nadzirajo strokovne institucije. A že v medvojnem obdobju so obstajali redki, a vplivni glasovi pomembnih ljudi kot sta Kurt Lewin in Lewis Mumford, ki sta vplivala na razvoj bolj sodelujočega in inkluzivnega prostorskega načrtovanja. Proces odločanja se bolj osredotoča na doseganje konsenza, medsebojnega učenja med strokovnjaki in prebivalci ter ustvarjanja novega znanja. To gibanje se je začelo krepiti v šestdesetih letih prejšnjega stoletja, še posebej po odmevnem delu Sherry Arnstein, ki je napisala knjigo *A Ladder of Citizen Participation*, ki je postala temelj participativnega načrtovanja. To je prineslo povsem nove metode in vsebine, ki prej niso bile značilne za prostorsko načrtovanje: namesto tehničnih so se začeli uveljavljati bolj humanistični in družboslovni pristopi, spremenila pa se je tudi vloga »strokovnjakov« oziroma planerjev, ki so postali pogajalci in mediatorji za doseganje konsenza.

Publikacija *Zeleno je dobro* nudi dober pregled uporabnikom pri oblikovanju pristopov za razvoj in implementacijo participativnih pristopov k trajnostnemu vključevanju skupnosti v načrtovanje, upravljanje in vzdrževanje urbanih zelenih površin. Kot ugotavljajo avtorji priročnika, je sodelujoče oziroma integrativno načrtovanje zelenih površin še posebej primerno, saj igrajo pomembno vlogo v urbanem prostoru: zmanjšujejo onesnaženje (zraka), izboljšujejo podnebje, ohranjajo biotsko raznovrstnost in ekološko ravnovesje ter nenazadnje izboljšujejo počutje meščank in meščanov. Posebno dodano vrednost priročnika vidim zlasti v tem, da nudi metode in orodja za participativno načrtovanje zelenih površin, ki so bila preizkušena na konkretnih območjih v Evropi. Potencialnega uporabnika vodi skozi vse potrebne korake, od ocene stanja, do izbora deležnikov in bolj ali manj znanih metod kot so drevo problemov (angleško *decision tree*), parlamenta v parku ali posvetovalne skupščine. Publikacija se razlikuje od podobnih v tem, da nudi taktike za spodbujanje povezanosti med ljudmi ter naslavlja nekatera etična vprašanja pomembna v participativnem načrtovanju: na primer kako zagotoviti udeležbo in upoštevati pre malo zastopane skupine (ranljive družbene skupine) in kako ravnati v primeru, ko deležnik oziroma skupina želi »prevladati« ali nasprotovati vsaki rešitvi. Poleg orodij so v priročniku opisane tudi konkretne akcije na treh območjih, kjer so ta orodja tudi uporabili. Slovenski primer opisuje območje v Mariboru okoli objekta »Karantena«, kjer so želeli doseči idejno zasnovo za sanacijo zelenih površin.

Priročnik je nastal med izvajanjem projekta Urbani zeleni pasovi (UGB) in je na voljo tudi v slovenski (<https://ikss.zrc-sazu.si/sl/publikacije/zeleno-je-dobro#v>) in angleški različici (<https://zalozba.zrc-sazu.si/sl/publikacije/green-is-good#v>). Menim, da je dobro gradivo zlasti za uradne predstavnike, občine, načrtovalce in druge, ki želijo preverjena in natančno opisana orodja za izvajanje participativnega načrtovanja. Hkrati je priročnik pomemben tudi za nadaljnjo razvijanje postopkov sodelujočega načrtovanja in spodbujanja participacije ne le med odločevalci in načrtovalci, temveč tudi širše med raziskovalci, kjer se vse bolj uporablja koncept participativnega raziskovanja. Nedvomno bo priročnik koristil tudi njim.

David Bole

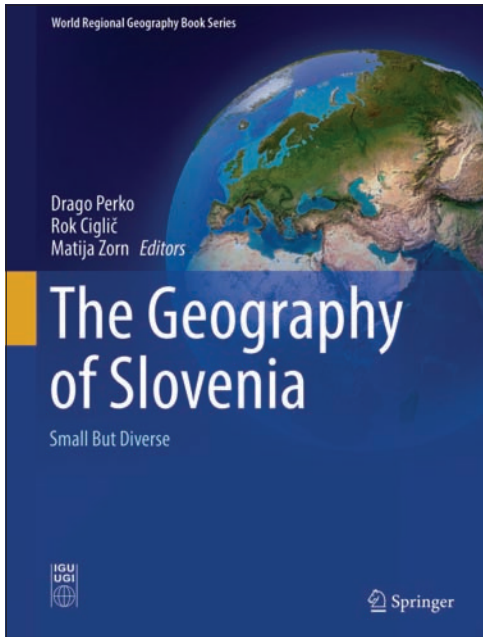
Drago Perko, Rok Ciglič, Matija Zorn (uredniki):

The Geography of Slovenia: Small but Diverse.

World Regional Geography Book Series

Cham 2020: Springer Nature Switzerland AG, 360 strani, ISBN 978-3-030-14065-6 (tiskana različica), ISBN 978-3-030-14066-3 (elektronski vir)

Znanstvena monografija *The Geography of Slovenia* sicer ni prva geografska predstavitev naše države v angleščini, je pa zagotovo najcelovitejša doslej in prinaša tudi daleč največ dognanj o Sloveniji. To izjemno delo na kar 360 straneh, opremljeno z izvrstnim kartografskim in slikovnim gradivom, je izšlo v knjižni seriji založbe Springer Nature *World Regional Geography Book Series*, v kateri do sedaj ni bilo predstavljenih prav dosti držav. To, da je sedaj med njimi tudi Slovenija, je zato še toliko pomembnejši dosežek. Ob pregledu vseh možnih tematik, s katerimi se danes ukvarjajo geografi po svetu, lahko kaj hitro ugotovimo, da je med njimi relativno zelo malo pozornosti namenjeno ravno tistemu delu geografije,

ki je za stroko – vsaj v očeh negeografov – najbolj prepoznaven. V mislih imamo regionalno geografijo. Še več, bolj ko je sodobni svet globaliziran in prepleten, a hkrati tudi nepredvidljiv ter zapletajoč se v nove in nove probleme, manj izhaja geografskih del, ki bi sosedom in svetu predstavljala geografsko podobo neke države, regije ali kulturne celine. To še posebej velja za Evropo, kjer regionalnogeografskih del o posameznih evropskih državah, pa tudi o Evropski uniji ali Evropi kot celoti, skoraj ni. Vsako takšno delo o posamezni evropski državi je zato treba pozdraviti, za nas pa je še toliko pomembnejše, če je to delo o Sloveniji.

Knjiga je razdeljena na 23 poglavij. Prvo poglavje, ki je pravzaprav svojevrsten uvod v celotno monografijo, so napisali trije uredniki Drago Perko, Rok Ciglič in Matija Zorn. Namenili so ga kratki uvodni predstavitvi Slovenije kot evropski pokrajinski vroči točki. Sledi obravnava Slovenije v petih delih oziroma zaključenih celotah, pri čemer sta prva dva bolj analitična, tretji in četrti bolj sintetična, peti pa je neke vrste dodatek.

Prvi del je namenjen fizični geografiji Slovenije, in sicer njeni kamninski sestavi, tektonski zgradbi, oblikam površja, vodovju, podnebnju in vremenu, prsti in biodiverziteti. Drugi del, ki ga ravno tako sestavlja šest poglavij, predstavlja družbeno geografijo Slovenije. Začnjata ga dve poglavji o zgodovini, sledijo poglavja o prebivalstvu, naseljih, gospodarstvu in kulturi. Tretji del vsebuje tri poglavja in je bolj regionalno usmerjen. Obravnava pokrajinske tipe, naravnogeografske regije in prikaze Slovenije na zemljevidih.

Klasičen regionalnogeografski prikaz naše države bi bil s tem lahko nekako zaključen, vendar sledita še dva dela, ki ju lahko razumemo tudi kot nekakšno logično nadaljevanje z različnimi aktualnimi temami. Četrti del knjige je namenjen človekovemu vplivu na okolje. Sestavlja ga pet poglavij, namenjenih naravnim nesrečam, rabi tal, regionalnemu razvoju, degradaciji okolja in zavarovanim območjem.

Čisto nekaj posebnega, nekakšna pika na i, pa je peti del, namenjen postavitvi Slovenije v svet in tudi Evropo. Tu sta dve poglavji. Prvo je namenjeno mednarodni primerjavi Slovenije, pri čemer so izpostavljene nekatere manj znane »visoke« uvrstitve naše države. Drugo je namenjeno nekaterim najbolj znanim slovenskim znamenitostim in izstopajočim značilnostim. Čeprav je ta del še posebej

pomemben ravno za tujce, pa na enem kupu prinaša vrsto spoznanj in zanimivosti, ki so vse premalo znane tudi slovenski javnosti.

V monografiji vsako poglavje sicer predstavlja zaključeno enoto, z lastno navedbo virov in literature, vendar jo lahko zlahka beremo kot smiselno celoto. Pri njej je sodelovalo več kot 40 avtorjev, povečini z Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU, nekaj pa tudi s treh drugih inštitutov v okviru ZRC SAZU. Uskladiti delo tolikšnega števila ljudi in napraviti redakcijo, ki je pripeljala do tako smiselne celote, je mojstrovina brez primere, ki si zasluži resnično pohvalo. Pri delu, ki je šlo v takšno širino, lahko seveda vsak bralec najde svoj »nekaj«, kar bi po njegovem v knjigi moralo biti, pa ni. Vsak razumen človek pa ve, da se je temu nemogoče izogniti. Prav tako pa bo vsak razumen človek z velikim veseljem pohvalil urednike, vse ostale avtorje in dejstvo, da smo Slovenci po večletnem premoru spet prišli do zelo aktualne knjige o naši državi, povrh vsega še v angleščini. Seveda bi jo z veseljem brali tudi v slovenščini.

Jurij Senegačnik